

Introduktion: Omsorg som praksis og relation

Dette nummers bidrag tegner et komplekst billede af ældreomsorg. Måske skal drejebogen for ældreomsorg skrives om?

Dette nummer af *Viden om aldring – Dansk gerontologisk tidsskrift* – er alene i kraft af sine emnefelter med til at understrege, at forestillingen om ældreomsorg i disse år undergår en radikal forandring, hvor centrale begreber og aktører så at sige ikke længere er, hvad de plejede at være. De inkluderede bidrag fra forskere, der hovedsageligt er tilknyttet Roskilde Universitet, vidner om, at drejebogen for ældreomsorgen er ved at blive skrevet om, idet vi ser nogle markante skift i både rammer, forventninger og ressourcer.

Forfatterne analyserer således alt fra ansvarsforskydninger fra professionelle til uformelle aktører over omsorg via overvågningsteknologier til introduktionen af helt nye omsorgsressourcer såsom migranter, algoritmer og kæledyr. Forfatterne rokker samtidig ved vores umiddelbare forståelse af, hvem der hører til kategorien pårørende, ligesom de rejser centrale spørgsmål om sundhedsudkomme set i forhold til social og økonomisk ulighed.

I den forstand lykkes forfatterne med at objektivisere enkeltelementer i ældreomsorgen anno 2025, som i deres helhed – og præsenteret

under ét – er med til at give et samlet indtryk af, hvor mange dimensioner af omsorgspraksis, der er til forhandling i den senmoderne velfærdsstat. Det lykkes forfatterne med ved at fastholde en både analytisk og empirisk interesse i, hvordan omsorg og pleje søges fuldbåret, hvilket var præcis det spørgsmål, som sociolog Jaber Gubrium (1975) opfordrede ældreforskere til at stille allerede for 50 år siden.

Artiklerne viser, hvor nyttig en forskningsstrategi det er at fastholde et vedholdende blik på, hvilke omsorgsarrangementer, der bliver sat i værk i forsøget på at sikre, at der drages omsorg og pleje for ældre. Det er en tilgang, som også findes hos den empiriske filosof Anne Marie Mol (2008), der advokerer for vigtigheden af at studere omsorg i praksis i en kontekst af de bagvedliggende kollektive værdier.

Omsorg som relation

I Skandinavien har universel pleje og omsorg for ældre været én af de bærende sociale idéer, som lå til grund for etableringen af selve velfærdsstatens kerne (Esping-Andersen, 1990). Borgernes bedømmelse af velfærds-

statens evne til at levere på den sociale kontrakt mellem borger og stat beror i udtalt grad på en evaluering af ældreomsorgen (Oxlund, 2021). Formentlig er der ingen andre steder i verden så stærk en forventning om, at staten står klar med universel og skattefinansieret omsorg for ældre.

Men omsorg er som bekendt en kompleks størrelse, der både kan være kendetegnet ved et praktisk element af "at sørge for" og et psykosocialt element af at "bekymre sig om" (Tronto, 1993; se også Larsen, Keun & Callery, 2017). Den professionelle omsorg overlapper især med den førstnævnte (personlig pleje, der kræver tilstedeværelse), mens det at kere sig om hinanden ofte vil sortere under pårørende (telefonopkald og besøg, som også kan gøres til trods for distance og fravær). Men som bidragene i dette nummer viser, er det måske alligevel ikke helt så enkelt.

Overvågningsteknologier ændrer dele af den professionelle omsorg, så den nu ydes på afstand gennem monitorering. Det offentlige forventer, at pårørende i højere grad påtager sig koordinationen af patientforløb i en indviklet sundhedssektor spredt ud mellem praktiserende læge, hospital

Og måske er det relationelle aspekt også den bedste nøgle til forståelsen af, hvad det vil sige at opretholde værdighed i ældreomsorgen – at der altid skal tænkes i relationer til andre mennesker, uanset hvilken rolle de enkelte aktører indtager i et landskab af omsorgsgivere og -modtagere”

og kommune. Presset på plejesektoren er så stort, at nye ressourcer mobiliseres i form af kæledyr og kunstig intelligens. De mest konkrete plejeopgaver objektiviseres og markedsføres (som i den såkaldte "bestiller-udfører-model", også kendt som BUM), mens den sociale omsorg i endnu højere udliciteres til pårørende og frivillige.

Når man læser på tværs af de forskellige bidrag, bliver man bevidst om, i hvor høj grad det at yde omsorg for andre er en relationel praksis (Buch, 2015), som ikke alene kan reduceres til nye teknologier eller opgavebeskrivelser. Og måske er det relationelle aspekt også den bedste nøgle til forståelsen af, hvad det vil sige at opretholde værdighed i ældreomsorgen – at der altid skal tænkes i relationer til andre mennesker, uanset hvilken rolle de enkelte aktører indtager i et landskab af omsorgsgivere og -modtagere.

Referencer

Buch, E. (2015). Anthropology of aging and care. *Annual Review of Anthropology*, 44, s. 277–293.

Esping-Andersen, G. (1990). *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press & Cambridge: Polity Press.

Gubrium, J. (1975). *Living and dying at Murray Manor*. Charlottesville and London: University Press of Virginia.

Larsen, A., Keun, L. & Callery, U. (2017). *Grundforløb 2 – SOSU-hjælper*. Webbog i Praxisforløb. (online). Tilgængelig på: <https://gf2-sosuhj.praxis.dk/16704> (Tilgået 31/1 2025).

Mol, A. (2008). *The logic of care. Health and the problem of patient choice*. Oxon and New York: Routledge.

Oxlund, B. (2021). Når værdighed rimer på uafhængighed: En antropologisk analyse af ældrepolitikens fordringer om aktivitet og selvhjælp. *Økonomi & Politik*, 94(1), s. 62-71.

Tronto, J.C. (1993). *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge.

Bjarke Oxlund, ph.d. og antropolog. Institutleder ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet. Teksten er skrevet mens Bjarke Oxlund var dekan ved Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet. box@soc.ku.dk